Nr. 5. Kraków, d. 15 Sierpnia 1873 r.

Wychodzi w Krakowie
dwa razy miesięcznie przez czas pory zdrojowo-kąpielowej w objętości 1 arkusza.

Biuro Redakcyi i Administracyi
W KRYNICY
w c. k. Zakładzie Zdrojowym.

Prenumeratę miejscową przyjmuje Administracya **Czasu** w Krakowie, gdzie także dostać można pojedynczych Numerów **Krynicy**.

KRYNICA

Dwutygodnk poświęcony ojczystym Zakładom zdrojowo-kąpielnym

wydawany przez

Dra MICHAŁA ZIELENIEWSKIEGO

Lekarza Rządowego c. k. Zakładu Zdrojowego w Krynicy.

Prenumerata wynosi
w Krakowie na miejscu 1 złr.
w monarchii austryacko-węgierskiej z przesyłką pocztową . . . . . 1 złr. 10 c.

Numer pojedynczy . . . — 15 „

Należytość za prenumeratę lub za umieszczenie ogłoszeń odsyłać należy franco do Biura Administracyi.

Zdroje żeleziste polskie.

(Ciąg dalszy)

Krynica.

Niektóre z powyżej wymienionych miejscowości zdrojowych, Krynicę otaczających, należycie już zbadanemi zostały. Do takich liczymy: *Bardyów, Lubownię* obie w sąsiednich Węgrzech leżące, *Słotwiny*, tudzież *Żegiestów*. Inne niepozyskały dotychczas swego balneografa, chemicznie niebyły rozbierane, i zaledwo miejscowym swym mieszkańcom są znane. O krajowych, a umiejętnie ocenionych pomówimy, — poczynając od Krynicy.

Wieś Krynica do dóbr funduszowych, państwo Muszyńskie stanowiących należąca, jak powszechnie wiadomo, znajduje się w Galicyi, w obwodzie Sądeckim, na 584 metrów nad powierzchnią morza wzniesiona. Posiada w swoim obrębie 14 źródeł mineralnych, dobrowolnie wyłomionych, między któremi najważniejsze jest tak zwane źródło *„główne“* do picia, do rozsyłki i na kąpiele używane.

Znajduje się tutaj zakłak zdrojowo-kąpielny, od r. 1793 istniejący, który obecnie posiada: 630 pokojów gościnnych — wspaniały gmach łaziebny o 72 gabinetach ze wszelkiego rodzaju kąpielami, jakoto: wodnemi, żelazisto-borowinowemi, natryskowemi, kąpielą gazową (z rodzimego kwasu węglowego) i łaźnią słowiańską — zakład kąpieli rzecznych i zakład gymnastyczny — aptekę, żentyczarnią i skład wszelkich wód mineralnych — 7dm publicznych restauracyi — czytelnię gazet i wypożyczalnię książek itd. zgoła tutejszy zakład opatrzony jest we wszystko, co tylko racyonalne leczenie zdrojowo-kąpielne wymagać może.

Ośmdziesiąt lat bytu tutejszego Zakładu, nastręczyły mu czasy świetnego powodzenia, ale i smutnej pamięci koleje, których sprawcami były okoliczności czasowe i ludzie. Wziąwszy rok 1793 za rok powstania Zakładu krynickiego, albowiem w nowym roku ówczesny komisarz Styx v. Saubergen, nabywszy od 15tu tutejszych włościan obszar ich gruntów, 4.920 sążni kwadratowych wynoszący, wraz ze znajdującym się na nich źródłem; ocembrowaniem zdroju i wybudowaniem tu 2 domków i 2 stajni do zajazdu dał zawiązek tutejszemu zdrojowisku; śmiało przyznać możemy, iż powołane do życia to zdrojowisko, podczas posiadania go przez Styxa, a nawet do chwili odsprzedania go w r. 1800 Zarządowi dóbr skarbowych, niemiało ani wybitnego zadania, ani kierunku leczniczego.

Rok dopiero 1805 stanowi bardzo ważną erę w dziejach zakładu Krynickiego. W tymto bowiem czasie Wielkierządstwo Galicyjskie wysłało do Krynicy Sekretarza gubernialnego Nikolaja, celem zbadania stanu i spraw tutejszego zakładu. Wskutek jego raportu wysłano fachową komisyę, złożoną z Profesora Dr. Schultesa, ze starosty Sądeckiego Riedeswalda, z Inspektora dóbr kameralnych Nossberga i Inżyniera Br. Molla, dla zaradzenia potrzebom zakładu Krynickiego. Komisya namieniona powołując się światłemi radami Dr. Schultesa, ówczesnego Profesora Chemii, a zastępcy Profesora kliniki w Uniwersytecie krakowskim, zaproponowała najzbawienniejsze dla Krynicy projekta, które niebawem w życie wprowadzone, stały się gruntowną podwaliną Krynickiego zakładu. Wszystkie rady i projekta Dr. Schulteza, co do urządzenia i ulepszenia krynickiego zakładu były tego rodzaju, iż obecnie po 70 latach najzupełniej scyentyficzną krytykę wytrzymać są zdolne. Dri. zatem Schultesowi należy się niepożyta od Krynicy wdzięczność, bo on rzeczywiście jest twórcą krynickiego zdrojowiska — on wyrwał je z prostej gospodarczej rutyny, a zwrócił je na tory umiejętności — on najpierwszy obdarzył wodę Krynicką chemicznym rozbiorem i wyborną monografią — on je włączył do rodziny wód mineralnych europejskich. Cześć zatem Mężowi! co obcy z krwi i kości, tyle dobrego dla Krynicy uczynił!

Odtąd też świetne dla Krynicy zaczynają się czasy, a lata między r. 1807 i 1830, były dla Zakładu bardzo pomyślne. Setkami zjeżdżali się tutaj corocznie ze wszystkich stron goście na kuracyę, doznając błogosławionych skutków zdroju Krynickiego. W braku pomieszkań i łazienek, najmowano nędzne stancye u tutejszych włościan, płacąc za nie na owe czasy bardzo drogo, bo po 2 dukaty na tydzień. Zaufanie do uzdrawiających wód tutejszych niemal z każdym rokiem wzrastało; a zakład Krynicki doznając opieki rządu i ogólnego od publiczności współczucia, byłby do olbrzymich urósł rozmiarów, gdyby nie smutne wypadki polityczne i nieszczęścia ogólne, a nadewszystko, gdyby nie brak znajomości przedmiotu i niedołęstwo następnych jego administratorów.

Ale odwróćmy oczy od smutnego obrazu minionej przeszłości, która pomimo najgorszych stosunków Krynicy: pochodzących z braku pomieszkań i z wadliwego urządzenia, tudzież z braku najpierwszych do życia potrzeb, mimo nieprzezwyciężonych uciążliwości podróży do Krynicy i pobytu na miejscu podtrzymywała uczęszczanie gości na kuracyę, skoro w r. 1850 było ich 131, a liczba ich w r. 1855 wzmogła się do liczby 366.

Tento napływ gości — ten urok wziętości i ta niepożyta sława wód uzdrawiających Krynickich, od pół wieku nieprzerwanie się utrzymująca — to przekonanie, iż Krynicy niemożna liczyć do efemerycznych zjawisk w dziedzinie balneologicznej — owszem ta utrwalona wartość jej zdrojów, i niczem niedające się obalić ich znaczenie lecznicze, spowodowały Rząd na wniosek namiestników naprzód hr. Mercantina, a później hr. Clam-Martinita), do powtórnego podjęcia sprawy odrodzenia Krynickiego zakładu, jakiej dokonano za pomocą komisyi, w roku 1856 do Krynicy wysłanej, a składającej się: z Prf. Dr. Dietla, Prf. Dr. Bryka, z Dyrektora Budownictwa ś. p. Dr. Kremera i Radcy Skarbowego Kaspara, któráto komisya zaproponowała nie tylko co narazie najnaglejszą potrzebę stanowiło; ale nadewszystko wkazała plan przyszłej restytucyi zakładu Krynickiego. Jestto druga i najważniejsza epoka w historyi Krynickiego zdrojowiska. Wysokie Władze Rządowe nieposkąpiły niczego, aby zakład postawić na wysokości jego właściwego przeznaczenia, aby go zrobić godnym dzisiejszego stanowiska umiejętności balneologicznych — i aby go uczynić zupełnie odpowiednim do potrzeb i wymogów obecnego postępu a czasu. Albowiem nietylko urządzono nowe gościńce do Krynicy — nietylko zaprowadzono tu urząd pocztowy i stacyę telegraficzną — nietylko wystawiono okazałe budynki mieszkalne i wspaniały gmach łaziebny — tudzież chodnik kryty do przechadzki (obie te budowle mogące rywalizować z odnośnemi najpierwszych europejskich zakładów budynkami) — ale nadto uposażono zdrojowisko Krynickie we wszystko, co tylko do leczenia zdrojowego, do wygód, a nawet do przyjemności potrzeba. To też naturalnem tego następstwem był nagły wzrost i rozwój Krynicy pod każdym względem; a z spustoszałej, bezludnej i ruinami odstraszającej miejscowości, jakby na urągowisko tytułu zakładu leczniczo-kąpielnego używającej, niby Phoenix z popiołów, powstał rzeczywisty zakład zdrojowy! z chlubą dla kraju! a niezaprzeczonym pożytkiem dla cierpiących!

(Dalszy ciąg nastąpi).

KORESPONDENCYE

ze zdrojowisk i kąpielisk krajowych.

Krynica d. 13 Sierpnia.

Jako rdzenną nowinę świeżo ubiegłego czasu godzi się zaznaczyć, iż całkowity dochód z 2ch balów, które tutaj 29 Lipca i 10 Sierpnia miejsce miały — a po części i z koncertu, jakim nas uraczyła słynna artystka opery warszawskiej panna Bronisława Dowiakowska przeznaczono ku ulżeniu nędzy miejscowej. Jakoż za ten fundusz rozdzielono dotychczas między ubogich: 1712 funtów chleba; a dla chorych 535 kwart krupniku. — Wreszcie saison kąpielny, któremu oprócz prześlicznej pogody nic tego roku niesprzyjało, już tutaj na schyłku; pomimo że jeszcze bawi tu około 300 osób, ale co raz liczniejszy ich odjazd, wcale nie równoważy się przybytkiem nowych gości. — Przebywa tu obecnie P. Bielikowicz, referent spraw zakładu w nowo utworzonej „Dyrekcyi lasów i domen“, mąż prawy i gorliwy urzędnik, a do tego szczerze do Krynicy przywiązany, celem zaś jego pobytu jest: powziąść stanowcze postanowienie co do budowy domu gościnno-zdrojowego (Kurhaus) i wielu innych spraw, arcy żywotną doniosłość dla zakładu mających.

Bibliografia balneologiczna

z roku 1873.

Oprócz dorocznych sprawozdań ze zakładów zdrojowych, jakie za r. 1872 w b. r. drukiem ogłosili lekarze zdrojowi, a mianowicie: Dr. *Dymnicki* z Buska, Dr. *Bośniacki* z Iwonicza, Dr. *Kopernicki* z Rabki, Dr. *Sulicki* z Solca, Dr. *Trembecki* ze Szczawnicy, a Dr. *Rieger* z Truskawca, tudzież oprócz broszury Dr. *Rozenberga*, niedawno wydanej pod napisem *„Dyetetyka“ czyli lekarskie przepisy dla chorych w Karlsbadzie.* Kraków 1883 strona 24;

Literatura nasza w dziedzinie Balneologii świeżo wzbogaconą została dziełem Dr. *Zieleniewskiego* pod tytułem „Rys Balneologii“ powszechnej w Warszawie 1873 w 8ce str. 379. Zanim będziemy w możności, ogłosić w naszem czasopiśmie szczegółowy rozbiór wspomnionego dzieła, kompetentnem piórem skreślony, na teraz dosłownie powtórzymy zdanie *Gazety Narodowej.* (Nr. 139) o namienionem dziele wyrzeczone: Dr. *Zieleniewski* zaszczytnie znany z wielu poprzednich prac piśmiennych, odnoszących się do Balneologii krajowej, wydał obecnie poważne dzieło *„Rys Balneologii powszechnej“* Warszawa r. 1873 w wielkiej 8ce str. 379, w którem ściśle naukowo opisane są wszelkie zakłady zdrojowo-kąpielne europejskie. O ile nam wiadomo, jest to tego rodzaju najpierwsze dzieło w literaturze ojczystej, w którém obok umiejętnego traktowania przedmiotu, widzimy po raz pierwszy obok siebie zestawione i rzetelnie uwzględnione wszystkie zdroje mineralne polskie, pomieszczone we właściwych działach, jako grupy: wód alkalicznych, żelazistych, słonych, siarczanych i t. p. Oprócz wyliczenia wszystkich źródeł mineralnych polskich; Dr. Zieleniewski opisuje szczegółowo w swem dziele, wszystkie zakłady zdrojowo-kąpielne ojczyste, istniejące: w Galicyi w Królestwie polskiem i na Litwie. Nie mały ich poczet mimowolnie nasuwa nam przekonanie, iż i ziemiom polskim nieposkąpiła Opatrzność tego rodzaju darów przyrody, mogących być rzeczywistem źródłem bogactwa narodowego, byleśmy je umiejętnie „spożytkować zdołali“.

V. LISTA GOŚCI

przybyłych do c. k. Zakładu zdrojowego w Krynicy

od dnia 29go Lipca do 13go Sierpnia 1873 r.

							mieszka
366	Kaczkowski Teodor, rejent z Kalisza	przybył d.	27	Lipca	osób	1	pod Pogonią
367	Lunda Antoni, c. k. podpułkownik Inżynieryi z Przemyśla	„	28	„	„	1	„ Orłem N 1 — 2 — 3.
368	Panusz Fryderyka, wdowa po radcy sądu z fam. z Lwowa	„	28	„	„	4	„ Dębem.
369	Wiszniewska Helena, kapitalistka z synem i sługą z Lwowa	„	28	„	„	3	„ Lwem.
370	Pfeifer Anna, obywatelka z siostrą z Warszawy	„	30	„	„	2	„ „
371	Lewicka Józefa, właśc. dóbr z fam. i 2 sługami z Król. Pol.	„	31	„	„	5	u Markiewicza.
372	Pusch Lucyna „ „ z Warszawy	„	31	„	„	3	pod Topolami N 5-6.
373	Mikułowska Józefa „ „	„	31	„	„	1	„ „
374	Kosińska Sabina żona rzeczyw. radcy st. z synem z Warszawy	„	31	„	„	2	„ Gwiazdą
375	Lohr Henryk c. k. kapitan pensyonowany z N. Sącza	„	31	„	„	1	u Kowalewskiego.
376	Smolarski Julian, urzędnik zabezp. od og. z żoną z Lwowa	„	31	„	„	2	pod Kossynierem.
377	Plewiński Antoni, obywatel z Lublina	„	1	Sierpnia	„	1	„ Litwinką.
378	Sieroszewska Wiktorya, obyw. z córką z Lublina	„	1	„	„	2	„ „
379	Hermann Hawe, żona krawca z Ropczyc	„	2	„	„	1	u Kaila.
380	Barańska Izabela, żona inżyn. z siostrą i sługą z Złoczowa	„	2	„	„	3	pod Ułanem.
381	Nowakowski Jan, urzędnik z synem z Pinczowa	„	2	„	„	2	„ Białą różą
382	Mordżeńska Marya, obywatelka „	„	2	„	„	1	„ „
383	Przybyłko Władysław, urzędnik z Warszawy	„	2	„	„	1	„ Orłem N 10.
384	Dr Katarzyński Józef, lekarz praktykujący z Warszawy	„	3	„	„	1	„ Trzema różami.
385	Brzechfa Teresa, Artystka opery z Warszawy	„	3	„	„	1	„ Warszawą.
386	Diétz Ludwik, artysta muzyki z Warszawy	„	3	„	„	1	„ „
387	Pfau Felicya, artystka śpiewu „	„	3	„	„	1	„ „
388	Łabudziński Leon, urzędnik z fam. z Pińczowa	„	3	„	„	4	„ Rybą.
389	Milan Agata, żona pakiera kolejnego z fam. z Krakowa	„	3	„	„	4	u Gromusiaka.
390	Burnatowicz Anna, córka dyrektora szkół z Gorlic	„	4	„	„	1	u Nittribita.
391	Pagórski Julian, właściciel dóbr z fam. z Lwowa	„	4	„	„	5	pod Szwajcarem N 5-6.
392	X. Krajewski Alfons, prefekt szkół z Warszawy	„	4	„	„	1	„ Lwem.
393	Włoczewska Alojza, żona inżyniera z fam. z Warszawy	„	5	„	„	3	„ Gwiazdą.
394	Niedzielska Felicya, obywatelka z Warszawy	„	5	„	„	1	„ „
395	Pokrzywnicka Henryka „ z fam. i 2 sł. z Krakowa	„	5	„	„	5	„ Trąbką N 5-6.
396	Engländer Hermann, kupiec z N. Sącza	„	5	„	„	1	„ Potokiem N 1.
397	Śliwicki Henryk, ekspedytor dróg żel. z Warszawy	„	7	„	„	1	u Nittribita.
398	Zins Dawid, obywatel z familiją z Krakowa	„	7	„	„	4	pod Trąbką N 7-8.
399	Kłębkowski Paweł, traktyernik z fam. i sługą z N. Sącza	„	7	„	„	6	u Dudzika.
400	Stromfeld Władysław, nadprok. sądu apel. z Warszawy	„	8	„	„	1	u Nittribita.
401	Dr Pawlikowski Antoni, lekarz z Lwowa	„	8	„	„	1	pod Rybą.
402	X. Gołaszewski Stanisław, z Warszawy	„	8	„	„	1	„ Trąbką N 9.
403	Librowska Helena, obywatelka z fam. i sługą z Krakowa	„	8	„	„	4	„ Pagatem.
404	Delor Ewa, obywatelka z siostrą z Warszawy	„	9	„	„	2	„ Strzelcem.
405	Lacour Konstanty, urzędnik skarbowy „	„	10	„	„	1	„ Trąbką N 19.
406	Tołwiński Jan, urzęd. sztabu wójsk. ros. z żoną z Warszawy	„	10	„	„	2	„ Lwem.
407	Kreczyński Julian, obywatel z żoną z Warszawy	„	10	„	„	2	„ „
408	Dawidowska Henryka, żona urzędn. pow. z fam. i sł. z Lwowa	„	10	„	„	4	„ Trąbką. N 12-13.
409	Macewicz Gustaw, właśc. dóbr z fam. i boną z Ukrainy	„	10	„	„	4	„ „ N 1-2.
410	Janowska Malwina, nauczycielka z fam. i sługą z Krakowa	„	11	„	„	4	„ Zamkiem N 22-23.

Razem rodzin 45 czyli osób 103.

Pozostało z poprzedniej listy	„ **365**	„	„	**720.**
Przybyło do d. 29 Lipca r. b.	„ **45**	„	„	**103.**
Od otwarcia zakładu było razem	„ **410**	„	„	**823.**

Odjechali z Zakładu do 29 Lipca 1873 r.

		mieszkający				
13.	Graf Ferdynand, c. k. kapitan pensyonowany z Lwowa	w Łazienkach Nr. 3	odjechał dnia	30	Lipca	osób 7
14.	Smoluchowski Roman, kupiec z bratem z Gorlic	pod Polakiem Nr. 1	„ „	30	„	„ 2
15.	Naglicka stanisława, żona urzędnika kolejnego z Lwowa	„ Zamkiem Nr. 11	„ „	26	„	„ 1
16.	Horodyska Leonia, właśc. dóbr z siotrą i sługą z Tłusteńki	„ Szwajcarem Nr. 8-9	„ „	2	Sierpnia	„ 3
17.	Maciulska Stefania, żona obyw. z towarzyszką z Lwowa	„ Trąbką Nr. 11.	„ „	2	„	„ 2
18.	Kański Piotr, właściciel dóbr z familią z Szybeni Wołyń	„ „ Nr. 5-6	„ „	2	„	„ 3
19.	Hoffer Majer, blacharz z familią z N. Sącza	w Kramie Nr. 1-2	„ „	5	„	„ 5
20.	Bilińska Julija, właśc. dóbr z córką i sł. z Saworzec (Ukraina)	pod Szwajcarem Nr. 5-6	„ „	4	„	„ 3
21.	Schubuth Fryderyk, kupiec z familią z Lwowa	„ Topolami Nr. 7	„ „	5	„	„ 2
22.	Hr. Szymanowska Jadwiga, z panną służącą z Słocin	„ Trabką Nr. 5-6	„ „	5	„	„ 3
23.	Topolnicka Magdalena, modniarka z córką i pom. z Lwowa	„ „ Nr. 1-1	„ „	5	„	„ 2
24.	Walewski Hawery, obywatel z towarzyszką z Krakowa	„ Zamkiem Nr. 1-2	„ „	6	„	„ 2
25.	Mantel Markus, krawiec z familią z Tarnowa	w Kramie Nr. 5	„ „	7	„	„ 3
26.	Deutelbaum Izaak, zegarmistrz z fam. z N. Sącza	pod Trąbką Nr. 3	„ „	7	„	„ 3
27.	Janowicz Filomena, właśc. dóbr z tow. z Jaromirki (Podole)	„ Zamkiem Nr. 13	„ „	8	„	„ 4
28,	Dziubiński Władysław, tokarz z fam. i pomocn. z Lwowa	„ Potokiem Nr. 7	„ „	8	„	„ 3
29.	Holzer Marya, obywatelka z córką z Rzeszowa	„ Trąbką Nr. 9	„ „	9	„	„ 3
30.	Czajkowska Kamila, żona prof. emeryt. z Tulczyna Król. p.	„ Szwajcarem Nr. 7	„ „	10	„	„ 5
31.	Korzeniowski Antoni, sędzia emeryt. z Warszawy	w Łazienkach Nr. 14.	„ „	12	„	„ 1
32.	Kowalska Felicya, żona urzędnika kol. z Szczakowy	pod Trąbką Nr. 15-6	„ „	11	„	„ 1
33.	Lunda Antoni, c. k. podpółkownik z Przemyśla	„ Orłem Nr. 1-2-3	„ „	29	Lipca	„ 1
34.	Krajewski Tomasz, szewc damski z Moszyny	„ Potokiem w Kramie	„ „	4	Sierpnia	„ 8
35.	Grünspann Wolf, cyrulik z N. Sącza	„ „ Nr. 1-2	„ „	12	„	„ 5

Razem 23 familii czyli osób 66.

Krynica, d. 29 Lipca 1873.

ZYGMUNT SOKOŁOWSKI,
c. k. Inspektor zdrojowy.

Redaktor Dr. Michał Zieleniewski. Redaktor odpowiedzialny Józef Łakociński.

Wdrukarni L. Paszkowskiego. Nakładem c. k. Zakładu Zdrojowego w Krynicy. Rządca drukarni *Józef Łakociński*